

50 סיון תשפ"ו
8/6/2020

מ"מ חסרון כיס

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכג עמוד ב

משנה. רבי יוסי אומר: כל הכלים ניטלין, חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה.
גמרא. אמר רב נחמן: האי אוכלא דקצרי כיתד של מחרישה דמיא. אמר אביי: חרבא דאושכפי, וסכינא דאשכבתא, וחצינא דנגרי - כיתד של מחרישה דמי.

2. רש"י מסכת שבת דף קכג עמוד ב

מסר הגדול - מגירה גדולה שעשויה לקצוץ קורות.
ויתד של מחרישה - הוא כלי גדול העשוי כסכין שבו עושין חריץ של תלם המענה, קולטר"א + יתד של מחרשה + בלעז, דהנך קפידי עלייהו, ומייחד להם מקום, דלא חזו למלאכה אחרת.

3. רעק"א או"ח ס"ס רסו

דכלים שמלאכתם לאיסור ויש בהם תשמישי התיר דרגילים בחול כמו קורנוס לפצע בו את האגוזים, בזה אף לצורך מקומו מותר, דכל שיש לו מציאות התיר טלטול בשבת לגופו היינו לתשמישים הרגילים בו בחול, מותר גם לצורך מקומו, אבל שופר דאין רגילים ליתן בו מים לתינוק וליכא מציאת טלטול לגופו, בזה גם לצורך מקומו אסור. ומה"ט ניחא דמשמעות הפוסקים דמ"מ חסרון כיס אסור לטלטל בשום ענין, ובנדירות שמשון ס' שח טען דלצורך מקומו לשתרי, דאין בזה חסרון כיס. ולפי הנ"ל ניחא [שאסור] דכל שאין מציאות התיר טלטול לצורך גופו, גם לצורך מקומו אסור.

4. רמב"ם הלכות שבת פרק כה הלכה ט

כל כלי שמקפיד עליו שמא יפחתו דמיו כגון כלים המוקצים לסחורה וכלים היקרים ביותר שמקפיד עליהן שמא יפסדו אסור לטלטלן בשבת וזה הוא הנקרא מוקצה מחמת חסרון כיס, כגון המסר הגדול ויתד של מחרישה וסכין של טבחים וחרב של אושכפים וחצין החרשים וקורנס של בשמים וכיוצא בהן.

5. מגן אברהם סימן שח ס"ק ג

ומקפיד עליהם - אבל אם אינו מקפיד עליו שרי עסי' ש"י ס"ב [ב"י] ועסי' רנ"ט דבכל דבר שדמיו יקרים אסור

6. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן כב

יב. אם ייחוד מקום הוא תנאי הכרחי להגדרת מוקצה מחמת חסרון כיס
שאלה: במוקצה מחמת חסרון כיס, הא דמצינו (שבת קכ"ג ע"א) דמייחד להו מקום, אם בעינן דווקא ייחוד מקום במוקצה מחמת חסרון כיס, או דלא.

תשובה: לא בעינן ייחוד מקום. והא דמובא בגמ' דמייחד להו מקום, זה הוי רק בגדר סימן שמקפיד על החפץ. וכן להיפוך, אין ייחוד מקום לחודיה הגורם שיחשב כמוקצה, דא"כ יהיה כל סמרטוט שייחדו לו מקום, מוקצה.

7. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שח סעיף א

כל הכלים ניטלים בשבת חוץ ממוקצה מחמת חסרון כיס, כגון סכין של שחיטה או של מילה, ואיזמל של ספרים, וסכין של סופרים שמתקנים בהם הקולמוסים כיון שמקפידים שלא לעשות בהם תשמיש אחר,

אסור לטלטלו בשבת ואפילו לצורך מקומו או לצורך גופו. הגה: ואפי' תחובים בנדן עם שאר סכינים, אסור לטלטלו (מהרי"ל). וה"ה לקורנס של בשמים שמקפידים עליו שלא יתלכלך. הגה: וה"ה כלים המיוחדים לסחורה ומקפיד עליהם (ב"י בשם מיימוני פ"ה והמגיד פכ"ז).

8. שש"כ כ: כג

מ"מ חסרון כיס שייחדו מבעוד יום לשימוש קבוע המותר בשבת, מותר לטלטלו, ודי לייחדו מבעו"מ במחשבה. ולכן בולי דואר לא מוחתמים שחשב עליהם מבעו"מ שלא להשתמש בהם למשלוח דברי דואר, אלא לאסוף אותם שלא ע"מ לעשות בהם סחורה, מותרים בטלטול.

9. שו"ת הרא"ש כלל כב סימן ח

ויש דבר מוקצה מחמת מלאכתו והוא כמוקצה מחמת גופו, והוא מחמת חסרון כיס, כקורנס הזהבים ובשמים (שם קכג), שאסור לטלטל אפילו לצורך גופו. ומסר הגדול ויחד של מחרישה וסיכי זיירי ומזורי גן ארזי ואשוחי, (שמותר) [שאסור] להסיקן ב"ט.

10. תוספת שבת שי"ג

ואם הוא דבר שמקפיד עליו ביותר כגון סכין של מילה דאית ביה תרי טעמי לאיסורא, חדא שמלאכתו לאיסור דמכח זה מקצה דעתו מיניה, וגם הוא חסרון כיס, דמחמת כן מקצה דעתו טפי מיניה אסור גם לצורך גו"מ, אך אם הוא דבר שמלאכתו להתיר, אף שיש בו חסרון כיס לא נגרע כוחו בשביל זה, דכיון שיכול להשתמש בו בשבת כדרך תשמישו בחול, לא מקצה דעתיה מיניה כלל.

11. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שח סעיף ב

כל כלי, אפי' הוא גדול וכבד הרבה, לא נתבטל שם כלי ממנו לא מפני גדלו ולא מפני כבדו.

12. משנה ברורה סימן שח ס"ק ח

וכבד הרבה - וה"ה אבן גדולה וקורה גדולה אם יש תורת כלי עליה דהיינו שמיחדים לתשמיש שרי לטלטלן ובכלי מותר אפילו אינו רגיל לטלטלה בימות החול מ"מ לא אמרינן דמפני כבדותה הוא קובע לה מקום ומקצה אותה מדעתו מלטלטלה. ונראה דאם בימות החול הוא זהיר להניעה ממקומה כדי שלא תפסד ותתקלקל ממילא הוא בכלל מוקצה מחמת חסרון כיס ואסור לטלטלה.

13. הל' מוקצה עמ' 24-25

אולם לאחר העיון נראה דאין המ"ב חולק על הנך פוסקים שהבאנו לענין נאעתיק כאן מה שראיתי בספר לחמי השלחן בפתיחה שהסביר הענין בטוב דטעם ודעת, וז"ל: רק דיש לחלק, כגון כלי כסף וכלי זהב שעומד להשתמש בו לפרקים, רק בדרך כלל אין משתמשים בו ורק כשיש אורחים או לפעמים אף באורחים אין משתמשים בו ורק בזמן מיוחד כגון יו"ט, או כשיבוא אצלו אורח חשוב מאוד, וזה קורה פ"א בעשר שנים, או כלים המיוחדים לפסח, כל כלים האלו הגם שמקפיד עליהם מחמת יוקרה וחשיבותם שלא להשתמש בהם בסתם רק באופן יוצא מן הכלל, אין עליהם דין מוקצה מחמת חסרון כיס, דהא עומד לתשמיש היתר, ואף בשבת יוכל להודמן לו סיבה שיהא מותר לו להשתמש בהם, וכן בחול יוכל להודמן אופן שישתמש בוה כגון שיהא מותר אורח חשוב, וכן אם נשבר כליו יקח מכלים של פסח, ולכן לא מקצה דעתיה מיניה כיון שלא בטל שם כלי מכל אלו וגם מלאכתם להיות, וגם יקרה שבמציאות ישתמש באלו באיזה סיבה שהיא וכו'. משא"כ המ"ב מיידי בכלי שהוא כבד כגון ארגו וכדומה ומקפיד בחול שלא להזיזו ממקומו. בזה שפיר יש עליו דין מוקצה מחמת חסרון כיס כיון שאינו מציאת שיהא מותר להשתמש בהם ולא שייך בוה לומר שיוכל להודמן סיבה שעל ידי זה ישתמש בו, כיון שלא נעשה להטלטל בשום אופן, ורק בשעה שצריך לתקנו וכדומה או לטלטלו, שוב הוי השימוש לצורך איסור שאסור לתקן בשבת, נמצא דכלי זה הוה כמלאכתו לאיסור, דהיינו שאינו מטלטלו רק לצורך דבר האסור בשבת וכו', וממילא שייך בה דין מוקצה מחמת כיס, ולפי"ז י"ל דאין מחלוקת בין האחרונים, וכי"ע מודו בכלים העומדים לשימוש אף שהוא לזמן רחוק אין עליהם דין מוקצה מחמת חסרון כיס, ובכלים שאין עומדים לשימוש כלל אף לזמן רחוק יש עליהם דין מוקצה מחמת חסרון כיס, עכ"ל. ועי' בזה בספר הררי שבת סימן י ס"ק ה.

(2)

14. שש"כ כ:כב, הערות שם

כלי סעודה של פסח במשך שאר שבתות השנה, אם מקפיד שלא להשתמש בהם להמץ אפילו בשעת הצורך (עו), וכן מצה של מצוה בערב פסח שחל להיות בשבת (עו), דינם כמוקצה מחמת חסרון כים ואין לטלטלם.

(עו) דמכיון שבכל ימות השנה מקפידין שלא לטלטלם, י"ל דהו"ל כשעון-קיר שקבעו לו מקום, ומקפיד שלא לטלטלו כלל, דאסור, הה"נ הכא, וכן שנתתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל. אלא דשוב חזר והסתפק, במכיון שגם בפסח הכלים עומדים לאותו השימוש שהוא רוצה לעשותו עכשיו, הרי זה דומה לבגד שמקפיד מאד ללבושו רק בהג מסויים, דאפ"ה מותר שפיר ללבושו גם בשבת, ואע"ג דבכלי פסח השימוש באמצע השנה מונע מלהשתמש בהם בפסח, אפ"ה אפשר דאינם מוקצה, עכ"ל. ועו"ל הסתם כלי פסח פשוטים שניתן בקלות לקנות אחרים, כמו כוסות, אינם מוקצה כלל. (וי"ח)

15. ס' טלטולי שבת עמ' יב בשם גרש"ז

מי שקנה חפץ מחנות וגמר בדעתו להחזירו לחנות, האם דינו של אותו החפץ כסחורה ומ"מ חסרון כים? תשובה: מסתבר דחשיב כעומד לסחורה.

16. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שי סעיף ב

אין שום אוכל תלוש הראוי לאכילה למוקצה לשבת; דתמרים ושקדים ושאר פירות העומדים לסחורה, מותר לאכול מהם בשבת. (ה) ואפ"י א חטים שזרעם (ו) בקרקע ועדיין (ז) לא השרישו, (ח) וביצים שתחת התרנגולת, מותר לטלטלן. וכן תמרים הלקוטים (ט) קודם בישולן וכוונסין אותם בסלים והם מתבשלים מאליהן, מותר לאכול מהם קודם בישולן. אבל גרוגרות וצמוקים שמניחים אותם (י) במוקצה לייבשן, אסורין בשבת משום מוקצה, שהן מסריחות קודם שיתייבשו, דכיון שיודע שיסריחו הסיח דעתו מהם וכיון דאיכא תרתין; דחינהו בידיים, ולא חזו, (יא) הוי מוקצה

17. ס' טלטולי שבת עמ' ז בשם אגר"מ

טלפון, קלקולטר, קאמרע, וטייפ ריקורדער שאינו מקפיד להניחם במקום מיוחד ומסויים אלא מונחים כל ימי השבוע על שולחנו וכדומה, האם הם מ"מ חסרון כים?

תשובה: והנה כלי, גם אם חשובים... אם אינו מקפיד עליהם כל ימי השבוע, אינם מ"מ חסרון כים, אבל אסורין בדין מוקצה מחמת שתשמישן לאיסור, ורק כלים שאין רוצה להשתמש בהם מחמת שחושש שמא יתקלקל על ידי התשמיש, היינן מ"מ חסרון כים.

17. שש"כ שם כב

כל דבר שאדם קובע לו מקום מחמת ערכו הרב, מקפיד שלא לטלטל אותו מחשש שמא יתקלקל, כגון שעון קיר, תמונה אומנותית שמקפיד עליה, גם זה בכלל מ"מ חסרון כים הוא ואין כל התיר לטלטלו.

18. חזו"א או"ח מג"ז

ואפשר לפרש לולא דבריהם ז"ל דהאי קובע לו מקום היינו שאין מטלטלין אותה אלא משמשיין בה במקומה וכל שקובעין לה מקום לא חשיב כלי לטלטול... וכ"כ האחרונים ז"ל דאסור לטלטל מורה שעות שעל הכותל...

19. הערה שש"כ שם

ולדעת החזו"א הנ"ל, דאפילו אם התמונה אינה יקרה, אלא שאין מטלטלין אותה אחרי שתלוה במקומה, ג"כ הוי מ"מ חסרון כ"ס... ואף אם לפעמים מטלטלו לשם ניקוי המקום, אין זה חשיב כעשוי לטלטל.

20. ס' טלטולי שבת עמ' ד בשם אג"מ

שעון קיר, וכן תמונו שעל הקיר שייחד להם מקום באופן קבוע, האם הו"ל מוקצה?

תשובה: אינם מוקצה בשביל זה, דתלייתן שם הוא לנוי

21. הל' מוקצה עמ' 172

Blank notebooks and pads are muktzeh machmas chesron kis according to all authorities, since people are careful that they not get ruined.

22. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן כא

אם מותר לטלטל דפדפת שיש בה דפים חלקים

והנה דפדפת (לוס ליף - ועי' מג"א סימן ש"ח ס"ק י' דנייר חלק הווי מוקצה) שאפשר לשלוף הדפים ממנו, מסתבר שתלויו לאיזה צורך חיברן רק באופן זה. דאם הוא מחמת שאינו רוצה לחברן באופן יותר קבוע, מחמת שאולי יכתוב דבר שאינו ראוי כל כך ויוציאם משם, אין זה חיבור, וצריך לשולפם (את הדפים החלקים) קודם השבת. ואם כך חיברם מחמת שבעת שירצה להדפיס מה שכתב, יהיה לו קל להוציאן ולהעתיק משם לדפוס, הוא עדיין כלי אחד לרוב הזמן, ולא צריך לשולפן קודם שבת.